

Rovarász Híradó

24. szám, 1999. január

Egy génuszba tartozunk!

Emlékeink a legféltettebb kincseink. Kiváltképp a gyermekkoriak. Valamennyien őrizzük annak a virágos rétnek, kertnek vagy erdőszélnek az emlékét, ahol először rácsodálkoztunk az elénk táruló rovarokra. Engem is, ahol gyermekkoromban laktam, a szomszédos hatalmas "elvadult" rét nyüzsgő rovarvilága ejtett rabul. Csupa élet, csupa szépség, mennyi rejtély, milyen vonzó kihívás! Ismerd meg, fedezd fel, légy otthon, légy köztük, a rovarok között! De hol van már az a rét?! Rég beépítették, elnyelte a terpeszkedő világváros.

Messzebbre kell hát mennünk gyűjteni, hogy "jó gyűjtőhelyeken" hódolhassunk szenvedélyünknek, hogy rovarok között lehessünk, hogy olthassuk tudásszomjunkt. Felnőtt fejjel beletörődünk, hogy ilyen a világ sorsa, hogy a nagyvárosok terjeszkednek. Amúgy is szűk lenne már számunkra az a régvolt kis rét, már nem tudna sok újat nyújtani nekünk. Hiszen szaktudásunk megszokszorozódott, beérett. Emellett lehetőségeink megnöttek, nyitva áll számukra a Nagy Világ.

A Nagy Világ először pesze csak hazánk lakóhelyüinktől távoli tájait jelentette. Megismertük a Pilit, mint a tenyerünket, szívtuk magunkba a Bükk fenséges levegőjét, felkerestük a Bakony szurdokvölgyeit. Nemsokára otthonosan mozogtunk a magunk választotta rovarcsoportban. Röptében felismertük már a gyakori fajokat, és gyűjteményünk egyre több ritkasággal kezdett büszkélkedni. De nemsokára ez a terület is kezdett szűknek mutatkozni. Felmértük, nem sok újat várhatunk, és amúgy is egyre gyakrabban ütköztünk terpeszkedő meddőhányókba, gyártelepekbe, felparcellázott korábbi gyűjtőhelyekbe.

Eltünk hát a lehetőségekkel: irány a Nagy Világ! Vonzottak a vadregényes távoli tájak, az egzotikus fauna, vonzott az ismeretlen, von-

zott, hogy nagy elődeink nyomán mi is garmadával írhatjuk le az új fajokat.

És ez így is lett. Amit a magyar taxonómusok – hivatásosak és amatőrök – tettek, tesznek, az nagy büszkesége nemcsak a hazai entomológiának, de az egész tudománynak. Méltán elismertek a nemzetközi tudományos világban. De lehetetlen nem észrevennünk, hogy a világunk szűkül. Rövidlátó anyagi célok érdekében az emberiség nem rovarász részének tömegei meggondolatlanul, de összehangoltan pusztítják környezetünket. Rohamléptekkel pusztítják az őserdőt, vékonyítják az ózonpajzsunkat, szennyezik a talajt, a vizet, kicsiben és nagyban, minden szegletében a világnak, lokálisan és globálisan egyaránt.

Hogyan tovább, rovarászok?! Lehet-e erre válaszunk? Tudunk-e egyáltalán erre valamiféle választ adni? Fokozható-e még ez az embert próbáló szédítő iram, ahogy dogozunk? Lehet-e még rólunk több bőrt lehúzni? Érdemes-e? Lesz-e bármi foganatja? Vagy szőjük maguk köré gubót, mondjuk-e azt, hogy a mi feladatunk az, hogy leírjuk, leltárba vegyük a fajokat, s nem ránk tartozik, hogyha mások akarva-akaratlan kiírtják azokat a Föld színéről?

Nem, a kérdés nem ez! Az a kérdés, vajon akarunk-e valamit tenni! A mi válaszunk az, hogy: **Igen akarunk!** Ezt mi a Magyar Rovartani Társaság tagjai nap mint nap bizonyítottuk és bizonyítjuk. Nyilvánítottak már területet védetté tagtársuk több évtizedes gyűjtő, faunafeltáró, no meg hivataloknál kilincselő munkája nyomán. De elég csak, ha a Rovarász Híradót böngészgetjük. Mennyi ötletet, figyelemfelhívást találunk, hogy itt meg itt, ilyen meg ilyen ritka, eltűnt, talán-már-ki-is pusztult rovarfaj példányaira sikerült bukkanni, és hogy a hernyója/lárvája ezen meg ezen a tápnövényen él, és ezért védelmet érdemelne a hely. Aki így szívén viseli környezete egy parányi szegletének sorsát az megértette, a mi igazi gyűjteményünk az **Élő Gyűjtemény**, a természet maga. Felelőséggel ennek az "Gyűjteménynek" tartozunk igazán.

Mi rovarászok kevesen vagyunk. Nagyon kevesen. Mit tehetünk, hogy segélykiáltásaink nyomán megmenekülhessen, tovább virulhasson a rét, a kedvenc gyűtőhelyünk, megannyi rovarával egyetemben? Egyedül nem sokat. De nem vagyunk egyedül!

Rovarászok és természetvédők egy génuszba tartozunk! Találjunk hát egymásra! Nyújtsunk kezét, mondjuk el, tegyük mindenki számára láthatóvá azt, ami nyilvánvaló: A mi szaktudásunk

nélkül érdemben, eredményes természetvédelemről aligha lehet szó. Másoknak még a fajok pusztá lajstromba vevése is megoldhatatlan gondot jelenthet, hát még az egyes fajok életfeltételeinek, ökológiai igényeinek az ismerete. Merthát kitilthatják egy rétről azokat, akik építési területté akarják azt változtatni, de hiába virul látszatra egészségesen a növényzet, ha kaszálják, eltűnik onnan a csíkos boglárkalepke. Akkor is, ha tápnövénye jól tenyészik tovább. Kaszáláskor u. i. tönkreteszik annak a hangyafajnak a bolyait, amelyekben élete egy szakaszában a csíkos boglárkalepke hernyója él! Ilyen, és ehhez hasonló aprónak tűnő, de a védendő faj fennmaradása szempontjából sorsdöntő kérdéseket ki tudna nélkülünk helyesen eldönteni?

Mi segíteni szeretnénk. Itt vagyunk! És ez nem kis dolog. Sok, nálunknál gazdagabb ország nem büszkélkedhet ilyen (hivatásos és amatőr) szakembergárdával. Csak egyetlen példa: A Padovai Egyetem hivatásos entomológusa – kitűnő gyakorlati szakember – hozzánk fordult azzal a kérdéssel, hogy határozzuk meg az általa Vence környéken befogott néhány bogarat, hogy nem a terjedésben lévő, és rettegett amerikai kukoricabogár első példányai e azok. Ugyanis Olaszországban nem akad specialista, aki ezt megnyugatóan el tudná dönteni. Egy elsőrendű fontosságú-kukoricakártevő esetében!! Ott ahol gondot jelent egy kártevő meghatározása, hogyan lehet nyomon követni, egy védett terület rovarfaunájában bekövetkezett változásokat? Ki tudja figyemmel követni (divatos idegen szóval monitorozni) a populációk változásait, a diverzitás ingadozásait, hogy idejében el lehessen hártani olyan veszélyeket, amelyek a védett terület eredeti arculatának végzetes megváltozásához vezethetnek? Itt, Magyarországon mi rovarászok ebben segíthetünk!

Egy indián mondás szerint a Földet nem nagyapáinktól örököltük, hanem unokáinktól kaptuk kölcsön. Ahhoz, hogy megőrizzük, hogy a "Nagy Élő Gyűjteményt" valóban átadhassuk unokáinknak, mi, rovarászok is tehetünk valamit. Tegyük hát!

Szöcs Gábor

MRT HÍREK

XXI Rovarászati Napok

1998. november 27-29-én rendezte a MRT a hagyományos Rovarászati Napokat nagy érdeklődés mellett. Nagy örömeinkre szolgált, hogy a hazai vendégeken kívül körünkben üdvözölhettük dr. Rákossy Lászlót, a Román Lepidopterológiai (Rovartani) Társaság elnökét, aki kollegájával Balog Adalberttel együtt feliratkozott Társaságunk előadói közé is.

Mészáros Zoltán elnökünk megnyitja után került sor a Rovarászati Napokra meghirdetett nyertes pályázatok és kiállítások eredményhirdetésére. A nyertes pályázatok a következők voltak:

- I. díj. Dr. Rékási József: Új tolltetű faj (Mallophaga): *Philopterus hungaricus* sp. n. a hajnalmadárról (*Tichodroma muraria* L., 1766)
- II. díj. Tartally A. és Csősz S.: *A Myrmica microrubra* Seifert, 1993, a hazai faunára új parazita hangyafaj.
- II. díj. Szalóki Dezső: A Mátra Múzeum bogárgyűjteménye. (Coleoptera): *Malacodermata* és *Heteromera* (részben).
- III. díj. ifj. Kontschán Jenő: Diurna adatok a Vértesből.
- III. díj. Tóth Szabolcs: A Tátika rovarász szemmel.

A rovarkiállításon II. díjat nyertek Szalóki Dezső és Nádai László a bemutatott bogárgyűjteményekért. A kiállításon megtekinthetők versenyen kívül Merkl Ottó Laoszban gyűjtött bogáryanagát.

II. díjat nyert Szabóky Csaba a grafikai pályázaton és jutalmat kapott Sidó Szabolcs a bemutatott rovaranyagú diaposzitivjaiért.

A kétnapos előadói üléseken a következő tárgykörökben hangzottak el előadások: Ephemeroptera - 1, Trichoptera - 1, Heteroptera - 1, Coleoptera - 2, Lepidoptera - 1, Hymenoptera - 2, Faunisztika - 2, Természetvédelem - 1. A szakmai előadásokat kiegészítette két, csodálatos diaposzitivokkal illusztrált élménybeszámoló Merkl Ottó és Csorba Gábor Laoszban, valamint Gaskó Kálmán, Podlussány Erzsé-

bet és Retezár Imre a Nyugat-Kaukázusban tett gyűjtőútjáról. A november 27-i, péntek esti ülést követően a Kisvígadó étterem különtermében Klubestire jöttek össze Társaságunk tagjai, ahol kötetlen formában alkalom nyílt a problémák megbeszélésére, a jövő évi kirándulások, gyűjtőutak tervezésére.

November 29-én a *Papilio* Alapítvány és az MRT közös rendezésében került sor, az immár lassan hagyományossá váló Rovarbörzére az Almássy-téri Szabadidő Központban nagy érdeklődés mellett. A hazai közönségen kívül több külföldi rovarász és kereskedő is felkereste a börzénket, elsősorban a szomszédos országokból. Lehetett adni-venni, cserélni mindent, a színpompás trópusi lepkéktől kezdve az óriás bogarakig. Többen hoztak különféle felszerelési tárgyakat, rovartüket és szakirodalmat. A börzét rovarkiállítás egészítette ki. A 600-800 látogató közül, fellelkesülve a látottaktól, többen kérték felvételüket a Társaságunkba.

Rozner István

Nyílt levél

Társaságunk 1998 őszén a következő levelet kapta Németh Lajos tapolcai tagtársunktól, aki a vezetőséget arra kérte, hogy a Társaság előtt olvassák föl. A Választmány előtt a levél fölolvására került, és az úgy döntött, hogy jelenjen meg a Rovarász Híradó oldalain. Itt közöljük az eredeti levelet, betűszerint.

"Kedves Tagtársak!

1998 tavaszán részletes beadvánnyal fordultunk a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóságához a nevezetes Dörgicsei Erdő, illetve az ott élő *Asteroscopus syriaca decipulae* bagolylepke-ritkaság ügyében.

Indítványunkhoz a lökést az adta, hogy gyakran környékbeliek révén nap mint nap szembesülünk az oda zarándokló gyűjtők tömegeivel, jobbára külföldiekkel. Tovább nyomatékosítja beadványunkat, hogy egy cikk megjelenése után a jobb bakonyi lepke-lelőhelyekre szó szerint invázióval érkeznek a külföldiek. A dolog kezd félelmetes méreteket ölteni, amennyiben az ország egyik legjobb nappali lepkés terepén szok-

ványos látványnak számít a hétvégeken befutó 4-5 autónyi rovaráskonvoj.

Valamennyien tisztában vagyunk azzal, hogy a lepkefajokat egyeléssel a legritkább esetben lehet kirtani, de aki ismeri a szóban forgó faj populációdinamikáját, nem különben az élőhely rendkívül kicsiny voltát, az beláthatja, hogy a *decipulae* az egyik szabálysértő kivétel. Szinte mindannyian élünk/élünk a cserék, bőrzék kínálta lehetőségekkel, de bizonyos esetekben azt hiszem önmérsékletet kell tartanunk. (Írom ezt én, aki magam is sokat jártam a szóban forgó helyre, s nem is keveset gyűjtöttem az ott élő ritkaságokból!) Különösen igaz ez annak fényében, hogy nemrég szembesülhettünk az *Agrodiaetus damon* nevű csodálatos boglárkalepke kihalásának tényéről.

A Nemzeti Park természetesen örömmel vette a beadványt, problémát csupán az okozott, hogy a terület jelenleg nem tartozik az illetékességi körükbe (viszont a legközelebbi bővítésbe már beleesik), így arról sem volt szó, hogy konkrét intézkedés születne. Ennek ellenére a természetvédelmi örök az ajánlott időszakban minden este leellenőrizték a helyszínt, aminek bekövetkeztéről jómagam is csak a terepen szereztem tudomást. Mint elmondták, egy hét alatt három sátras osztrák családot szólítottak fel távozásra, ezen túl további három magyar és két német gyűjtőről van idén tudomás.

A Nemzeti Park Vezetősége kifejezte szándékát minden rovarászattal kapcsolatos együttműködésre, ugyanakkor kéri, hogy éljünk az engedélyeztetési eljárással, és segítsük elő munkájukat az adatok/fontosabb megfigyelések bejelentésével. Ilyen engedélyt a fennállásuk óta csupán egyetlen személy kért.

Végezetül ez úton kérek Szabóky Csabától jelképes elnézést, mivel tudtommal az első kolléga volt, aki az ellenőrzés valóságát a "saját bőrén" tapasztalhatta, különösen arra való tekintettel, hogy Csaba köztudottan azok közé tartozik, akik nem elsősorban hálóval, hanem jegyzetfüzettel "gyűjtenek", és lepkék iránti féltő szeretete amúgy is közismert."

* * *

GYŰJTŐUTAK, MEGFIGYELÉSEK

Adatok a *Cupido osiris* és az *Aricia eumedon*, védett nappali lepkék újabb lelőhelyeihez Magyarországon

A *Cupido osiris* boglárkalepkének hazánkból csupán négy előfordulási helyét ismertük. Mind a négy populáció Észak-Magyarország dombvidéki élőhelyeiről került elő. Ebből a négy populációból mára csupán csak az Aggteleki Karszton, a Heves-Borsodi dombságban és a Naszályon bizonyított az előfordulása. Az Eger közelében (Noszvaj-Rókafarm) levő élőhelye feltehetőleg szőlőtelepítések és az akác terhodítása miatt elpusztult.

1998 július 17-én és 28-án a Bükk északi előterében (Sajómercse, Borsodbóta, Ózd-Uraj és Ózd) húzódó *Onobrychis viciifolias* félszáraz gyepek erősen inszolált, elsősorban gerinchelyzetben található száraz részein sikerült a faj újabb négy előfordulási helyét megtalálni. Az előfordulási helyek egymástól 5-20 km-re helyezkednek el. A gyepeket egykor legeltették, a legeltetés megszűntével az *Onobrychis viciifolia* dominánssá vált a kétszikű növények között. A lepkék elsősorban a hernyók tápnövényén (*O. viciifolia*), ritkábban a tápnövények közelében levő *Lotus corniculatoson* (és esetleg más pillangósokon) pihentek. Voltak azonban olyan *Onobrychis viciifolias* gyepek is, ahol az ugyancsak védett és ritka *Polyommatus admetus* mellett nem volt meg az *osiris*, pedig a gyepek szerkezete és kitettsége hasonló volt azokhoz a helyekhez, ahol a kis *Cupido* előfordult. A két említett licenidán kívül természetesen még számos érdekes faj repült a területen, mit pl. egy másik boglárkalepke, a *Polyommatus thersites*, vagy az *Aschaphalus macaronius* rablópille.

1997 július végén a Heves-Borsodi dombságban, Járdánháza mellett egy lápi magaskórósban találtam meg az *Aricia eumedon* gólyaorr-szerecsenboglárka erős populációját. 1998 július közepén, a Bükk-hegység északi előterében lévő hűvös mocsarakban, lápi magaskórósokban egy újabb *eumedon* lelőhelyre akadtam (Lénárdaróc).

Egy égerláp szélén virító *Geranium palustris* magaskórósban repültek a lepkék. Pihenni eisősorban gólyaorra ültek le. Az *eumedon*nak hazánkban eddig csupán három lelőhelye volt ismert (Sárvár, Aggteleki Karszt, Heves-Borsodi dombság), amelyek közül az egyik helyről (Sárvár) feltehetően kipusztult. Mindkét élőhely 1 hektárnál kisebb, így fokozottan veszélyeztetett mindkét populáció, illetve az élőhelyük is.

A fenti élőhelyek, a védett lepkefajok populációi (kettő kivételével) nem védett területen található. Ez is bizonyítja, hogy a védett területeken kívül is még számos, igazán értékes természeti terület van hazánkban. Ezek kutatása, feltárása legalább olyan fontos feladatunk, mint a – bár még mindig nem tökéletesen ismert – nemzeti parkok, tájvédelmi területek kutatása. A nem védett, de komoly értékekkel rendelkező természeti területek védelme terén egy most készülő jogszabály szerint, a természetvédelemnek egyre nagyobb lehetőségei lesznek. Minnél több értékes információ áll a jövőben a természetvédelem rendelkezésére, annál hatékonyabban tudja a fentiekhez hasonló területek védelmét biztosítani.

Ilonczai Zoltán, Eger

Örségi lepkészás

1998 október utolsó hétvégén az Örségben, nevezetesen Szalafőn, a Felsőszerezen volt szerencsém gyűjteni. A kulcsos házban laktunk, ami lepkészeti szempontból kiváló helyen van. A kertben állítottam föl a lámpázó felszerelést és a szemben levő patak völgyi erdő szélén csalétkeltem. Már az első napon nagyszerű meglepetés ért: az egyik csalin három *Orbona fragariae*-t fogtam. A lepedőre csupán néhány közönséges állatka szállt, meg egy igen tépelt szárnyú *Catocala fraxini*. Később egy távolabbi csalin *Xylena vetusta*-t sikerült begyűjteni. Másnap egész végig esett, estére azonban elállt. Először egy *Xylena exoleta*-t gyűjtöttem csalin, majd a lámpához visszatérve egy *Poecilocampa populit* és egy *Lemonia dumit*-et fogtam. Mindkét fajt először életemben! Fél tízkor, szemerkélő esőben megfogtam a negyedik *fragariae*-t, majd fülig érő szájjal visszatér-

tem a lepedőhöz. Néhány perc múlva hallom, hogy egy lepke verődik a lepedő hátsó oldalának. Leüvegelem és a megdöbbenéstől szinte földbe gyökerezik a lábam: *Pseudaletia unipuncta*! Azt kell mondjam, elégedett vagyok ezzel a két nappal, és erre a helyre még biztosan visszatérek.

Végezetül álljon itt a begyűjtött, illetve megfigyelt fajok jegyzéke: *Catocala fraxini*, *Asteroscopus sphinx*, *Pseudalaetia unipuncta*, *Conistra rubiginosa*, *C. vaccinii*, *Dasycampa rubiginea*, *D. erythrocephala*, *Agrolitha litura*, *Anchoscelis helvola*, *Leptologia lota*, *Litophane ornitopus*, *Eupsilia transversa*, *Orbona fragariae*, *Xylena vetusta*, *X. exoleta*, *Lemonia dumi*, *Poecilocampa populit*.

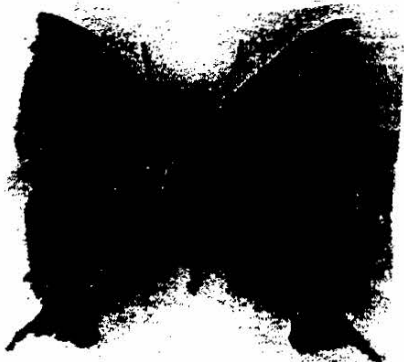
Benedek Balázs, Törökbálint

Az 1998-as esztendő utolsó nappali lepkéi November 8-án izraeli kollégámmal, aki egy pár napra azért látogatott el hozzám, hogy legújabb chilei anyagait együtt földolgozhassuk, a Gellért-hegy déli oldalán levő parkban sétáltunk, kellemes őszi napsütéses időben. A Citadella alatti meredek lejtő egy részén vadon nő a takarmány lucerna (*Medicago sativa*). Itt, több csángókéneslepke (*Colias erate*) him is röpködött, amint szokásos "örjáratozó" módon keresték a nőtényeket. Nem csak ők, de mi is találtunk két nőtényt, közülük az egyik már öreg példány volt, a másik szorgalmasan rakta egyesével petéit a lucemára. Ugyanezen a helyen egy szalagos szerecsenboglárlka (*Aricia agestis*) nőtényt is sikerült megfigyelni. Mivel évek óta különös figyelemmel kísérem a novemberi nappali lepkéket, az említett két fajjal listájuk tovább bővült. November folyamán eddig a következő nappalilepke-fajokat figyeltem meg Budapesten és környékén: *Pieris rapae*, *P. napi*, *P. brassicae*, *Colias crocea*, *C. chrysotheme*, *C. hylae*, *C. alfacariensis*, *Issoria lathonia*, *Nymphalis io*, *Vanessa atalanta*, *V. cardui*, *Thecla betulae*, *Lycaena thersamon*, *L. phlaeas*, *Aricia agestis*, *P. coridon*, *P. icarus*, *Lasiommata megera* és *L. maera*.

Bálint Zsolt

Két nem mindennapi "lelet" az Andokból Minden taxonómus tudja, hogy a frissen fölfedezett és leírásra váró új fajok között is különbség van, és ez a különbség két féle lehet. 1) objektív, 2) szubjektív. Objektív szemmel a szigorú taxonómus vizsgálhatja új taxonjait. Értékeli a bélyegeket, megfogalmazza a diagnózisokat és határozókulcsot ír. Itt az *A. sp. n.*, *B. sp. n.* és *C. sp. n.* ugyanazzal a jelentőséggel bír. De emberek vagyunk, és szubjektív módon – és itt a második pont – szívünk mélyén, bizony rangsoroljuk a fajokat. Van olyan taxon, amiről már kezdetben "sejtjük" vagy "érezzük", hogy valami nem stimmel, de csak alapos kutakodás után derül ki újdonsült mivolta. Van olyan is, ami jól beleillik egy-egy fajcsoport vagy génusz képebe, és annak változatosságára vagy monotóniájára újabb példát hoz. De bizony vannak olyanok is, amelyeket a szakember meglátva vagy fölugrik a székről és magánkívül adja tudtul a jelenlevőknek: "Ilyen nincs!", vagy a széken maradva arcát tenyerébe temeti és ezt suttozja: "Nem, ez lehetetlen!". Mindkét esetben tudatán átcikázik a villám: valami egészen rendkívüli van előtte. Ezek a fajok mély nyomot hagynak fölfedezőjükből.

1998 őszén Krakkóban jártam, ahol az ottani Jagelló Egyetem Zoológiai Intézetének meghívására andoki licéna-anyagokat dolgoztam föl. Az ottani gyűjtések között találtam a következő két "ilyen" fajt, amelyeket az alábbiakban mutatok be. Természetesen a neveik még kéziratosa. A két lepke majd leiratik megfelelő módon is.

Polyák-tündérkeboglar, holotípus, fonák

Polyák tündérkeboglar. Thecloxurina polona, sp. n

Legközelebbi rokona a *T. fassli* Druce, de szárnyai fölül sötétbarnák, tövükön nem lila hanem kék behintéssel. A hátsó szárny anális részének barnája a szegélytérre redukálódott. Fonákja bársonyosbarna alapszínű. Az elülső szárny közép- és szegélytéri részének sávjai erőteljesek, ezek a *T. fassli* esetében hiányoznak. Hátsó szárnyának diszkális sávja W-alakban megtörött, erőteljesen kirajzolt, ami a *T. fassli* esetében egy szimpla V-betű. A középtér erőteljes sávja a *T. fassli*-m hiányzik.

Egyetlen nőstény példányát gyűjtötték lengyel kollégáim Ecudaorban.

Pontifex-angyalboglar. Angelorum pontifex, gen. n., sp. n.

Hímjének szárnyalakja a *Micandra palyptera* Felder & Felder fajéhoz hasonlóan kerek. Felszínének alapszíne ragyogó tintakék, széles fekete szegéllyel. Nincsen illatfoltja. A hátsó szárny anális sarka kiöblösödik. Fonákja is emlékeztet a *M. platyptera*-ra, de az elülső szárny egyszínű fekete és csak középterében vannak kék pikkelyek. A hátsó rajzolatát nem vékony fehér vonalak hanem világosabb barna, főlszakadozó szalagok alkotják. Az anális szögletben narancssárga foltocska díszlik. Nősténye *Cynaphrys* s.l. fajokra emlékeztet, de fonákja vöröses, rajzolatlan, csupán a belső szegély mellett díszlik egy fekete pont. Három hím és egy nőstény példányát fogták lengyel kollégáim északkelet Peruban, Molinopampa helység fölött.

Bálint Zsolt

Pontifex-angyalboglar, holotípus, fonák

SZAKIRODALMI FIGYELŐ

Folia entomologica hungarica LIX

Megjelent a Rovartani Közlemények 1998. évi LIX. száma rendkívül gazdag tartalommal. A publikációk tematikus megoszlása rovarrendenként a következő: Orthoptera - 2, Heteroptera - 3, Homoptera - 1, Neuropteroidea - 3, Trichoptera - 1, Coleoptera - 2, Diptera - 5, Hymenoptera - 9, Arachnida - 1, Opiliones - 2, Acari - 6, Ephemeroptera - 1, Lepidoptera - 3, Egyéb közlemények - 2. Megtalálható még a folyóiratban könyvismertetés és a MRT Társasági élet rovata. Társaságunk tagjai kedvezményes áron juthatnak hozzá a Foliához a Természettudományi Múzeum könyvtárában.

Rozner István

Ázsia óvilági részének nappali lepkéi

Vadim D. Tshikolovtes, az Ukrán Akadémia kijevi Zoológiai Intézetének munkatársa, határozókönyv-sorozatot kezdett, ami Ázsia mérsékelt övi területeinek nappali lepkéit mutatja be. A Türkmenisztán nappali lepkéivel foglalkozó első rész 1998 novemberében már meg is jelent. 1999-ben várható az üzbég kötet. Ez után lát napvilágot külön kötetekben a kazak, a pakisztáni, a mongol, a tadzsik és a kirgiz nappali lepke nappali lepkefauna határozókönyve. Itt mutatom be az első két részt:

- 1. rész: Vadim V. Tshikolovets: The Butterflies of Turkmenistan ("Türkmenisztán nappali lepkéi"), A4, 237 old, 24 színes és 10 fekete-fehér tábla. ISBN 966-02-0511-2.

Ez a legelső olyan határozókönyv, ami a türkmén nappali lepkéket írja le. A kötet bemutatja az ország területén előforduló 173 faj elterjedését, türkménisztáni előfordulásait térképeken ábrázolja, ismerteti a lepkék repülési idejét és élőhelytípusait, teljes Türkmenisztánra vonatkozó szinonimjegyzéket ad és közli a típuspéldányok adatait (egy részüket ábrázolja is). Az összes faj (kivéve néhány kifejezetten ritkát) 24 színes tábla 1053 ábráján életnagyságban

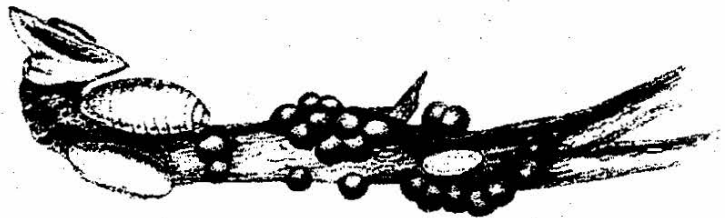
látható, további 10 tábla 51 tusrajza a hímek ivarszervi struktúráit ábrázolja. A kötet végén a teljes türkméniai nappali lepkékre vonatkozó irodalom felsorolásra kerül, ami 294 címet tartalmaz.

- 2. rész: The Butterflies of Uzbekistan ("Üzbegisztán nappali lepkéi"). A4, kb, 330-350 oldal, 45-50 színes tábla, megjelenés: 1999 július.

Ha öt türkmén könyvre sikerülmegrendelést kapom, abban az esetben a kötetek ára 78 USD (vagy ennek megfelelő HUF). Ha nem, az ár magasabb. A üzbég kötet előzetes megrendelése esetén 10% engedményt ad a szerző

Érdeklődni: Bálint Zsolt, Magyar Természettudományi Múzeum, 1088 Budapest, Baross utca 13.

***

DOKUMENTUM

A MTA Zoológiai Bizottságának közleménye

Az MTA Zoológiai Bizottsága 1998 júniusban elfogadott egy dokumentumot a védett és veszélyeztetett fajok, illetve a védett területek kutatásának etikai kérdéseivel kapcsolatosan. Annak érdekében, hogy ez a dokumentum minél szélesebb körben ismertté váljon szeretnénk ezen a helyen is közreadni.

- Védett és veszélyeztetett biológiai objektumok kutatásának etikai alapelvei

Környezetünk élővilágának folyamatos vizsgálata elengedhetlenül szükséges annak megismeréséhez, és a bekövetkező változások értékeléséhez. Ennek az élővilágnak az értékei sok esetben kifejezetten sérülékenyek, ezért kutatásuk csak kellő körültekintéssel végezhető. Az alábbiakban

megfogalmazott normák betartása elvárható mindenkitől, de különösen azoktól, akik védett és veszélyeztetett élő természeti értékek kutatását végzik.

1) A vizsgálatok megkezdése előtt képet kell alkotni a populáció, állomány, társulás állapotáról, valamint a kutatás miatt esetlegesen azt veszélyeztető tényezőkről.

2) Egy veszélyeztetett faj valamely populációjának vizsgálatánál a lehető legnagyobb kiméleteesség szükséges. A gyűjtés és befogás kerülendő, ha ez a populációt számottevően veszélyezteti.

3) Ha egy tudományos kérdés megválaszolható nem, vagy csak kisebb mértékben veszélyeztetett fajok, populációk, társulások, élőhelyek vizsgálata segítségével is, úgy ezt az utat kell választani.

4) Minden fajból csak annyi példány pusztulását idézzük elő, amennyi a kitűzött tudományos cél eléréséhez szükséges. Ennek megfelelően, a helyszínen is könnyen meghatározható fajoknál a felmérést a példányok életben hagyása mellett végezzük el.

5) A helyszínen végzett vizsgálatok (gyűjtés, felmérés, stb.) során a lehető legkisebb mértékben változtassuk meg az adott élő-, ill. termőhely természetes viszonyait.

6) Terepi vizsgálatok esetében ismerni, és maximálisan kímélni kell a kutató szakterületéhez nem tartozó, de tevékenységének színhelyén előforduló egyéb védett, illetve veszélyeztetett természeti értékeket is.

7) A törvénykövető magatartás a kutatók számára erkölcsi kötelesség is.

8) Az egyes szakterületek sajátosságaiból következően további elvárások teljesítése lehet kívánatos, amelyeket az MTA illetékes tudományos bizottsága véleményez, illetve fogad el.

(A Zoológiai Bizottság kezdeményezésére a kérdésben eddig összegyűlt hozzászólások és javaslatok alapján készült, és a Bizottság 1998. június 2-i ülésén elfogadott összeállítás)

közreadja:

*Dr. Sziráki György, a ZB titkára
Dr. Mahunka Sándor, a ZB elnöke*

***

KIÁLLÍTÁSOK

Natura-nap Kőbányán

A kőbányai Pataki István Művelődési Központban működő, főleg amatőr rovarászokból álló, Herman Ottó Biológiai Kör az idén ünnepelte megalakulásának 40. évfordulóját. Ez alkalommal a Kör egy kiállítással kívánt megemlékezni a jubileumról, melyet a Művelődési Ház által rendezett NATURANAPOK keretében november 21-én meg is rendezett. Mivel a Kör tagsága csaknem teljesen a Magyar Rovartani Társaság tagjai közül kerül ki, így a bemutatott anyagot is az MRT tagjai állították ki. A számos rovardobozban találkozhattunk Nádai László, Szalóki Dezső, Gaskó Kálmán, Marosi Pál, Végh László és a többi kiállító válogatott anyagával, melyet a Művelődési Házba a Natura-Napokra érkezett közönségből sokan megtekintettek.

Rozner István

Végh László kiállításai 1998-ban

Az 1998. évben Végh László által szervezett, és nagyrészt a saját anyagából bemutatott rovarkiállításokról kaptunk összefoglaló statisztikát. Valószínűleg Tagtársaink részére is érdekesek lesznek ezek az adatok, és talán mások is kedvet kapnak résztvenni ezeken, a rovarászatot népszerűsítő kiállításokon.

Végh Lászlón kívül, az 1998-ban rendezett 6 kiállításon, a következő tagtársaink bemutatásra szánt anyagát tekinthették meg a látogatók: Gaskó Kálmán, Marosi Pál, Medvegy Mihály, Nádai László és Retezár Imre. A belépők és a Vendégek könyv tanúsága alapján a látogatók száma a következő volt:

1998. II.13. – III. 1.	Kecskemét	7500 fő
1998. III. 20. – III. 21.	Kunsztmiklós	900 fő
1998. IV.16. – IV.29.	Pápa	3000 fő
1998. VIII.28. – IX.9.	Kiskunhalas	1500 fő
1998. IX. 21. – X.4.	Szfehérvár	2500 fő
1998. X.16. – X.18.	Bp. Kispest	3600 fő

Összesen: 19000 fő

A 63 napon át tartó kiállítássorozaton átlagban naponta 302 fő tekintette meg a bemutatott rovaranyagot.

Rozner István

***

KONFERENCIÁK

20 éves az Őrségi Tájvédelmi Körzet

1998. november 13-14-én rendezte meg a Fertő-Hansági Nemzeti Park Igazgatósága és a szombathelyi Savaria Múzeum azt a Tudományos Konferenciát, amely az ország legnagyobb Tájvédelmi Körzetének, az Őrségnek 20 éves kutatásával foglalkozott. A konferencia színhelye Szentgotthárd, Színház Magtártemplom volt igen nagyszámú résztvevővel. A tudományos eredmények ismertetésének célja volt, egy Őrség-Vendvidék Nemzeti Park létrehozásának megalapozása.

A megnyitót Szentgotthárd város polgármestere és dr. Tardy János helyettes államtitkár tartotta. A megnyitót követő előadásokat dr. Kárpáti László, a Fertő-Hansági NP igazgatója indította el, összefoglalva az eddig végzett kutatásokat, a Tájvédelmi Körzet jelenlegi helyzetét, és a jövő feladatait. Az előadásokon megismerhettük az Őrség-Vendvidék történelmi - földrajzi - néprajzi vonatkozásait, az erdők elemzését ökológiai alapon és más botanikai érdekességeket. Dr. Vig Károly tagtársunk előadásaiban ismertetete a növény- és állatvilág kutatásának történetét napjainkig, majd egy másik előadásának keretében az Őrség bogárvilágát, melynek feltárásán számos tagtársunk is résztvett az Alpokalja Természeti Képe program keretében az elmúlt 20 évben.

A Konferencia második napi programja terepi bejárás volt autóbusszal, melynek során a résztvevők meglátogathatták a különböző tőzegmohalápokat, az őserdőnek meghagyott részeket és a pityerszeri falumúzeumot. Mindenhol a szakemberek adtak tájékoztatást a természeti értékekről.

Az elhangzottakról nagyon szép és igényes kiadvány jelent meg "Húsz éves az Őrségi Tájvédelmi Körzet" címmel a Fertő-Hansági Nemzeti Park Igazgatóságának gondozásában.

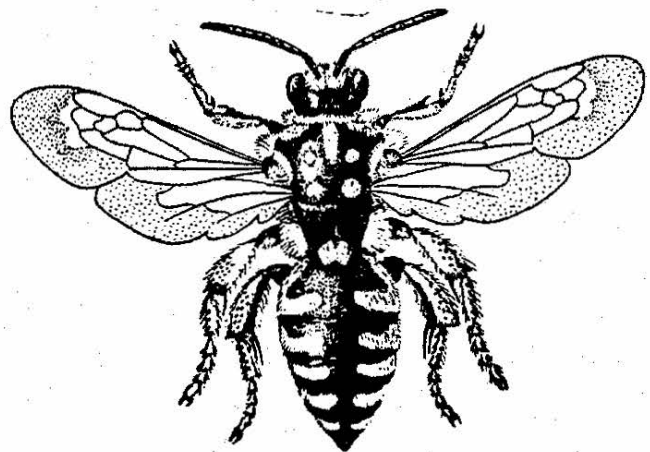
Rozner István

A Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság kutatási konferenciája

1998. december 4-5-én tartották meg Szarvason a Körös-Maros Nemzeti Park kutatási konferenciáját. A kétnapos konferenciát Dr. Demeter András a KöM Természetvédelmi Hivatalának főosztályvezetője nyitotta meg, majd Tirják László, a KMNP igazgatója mondott köszöntőt a nagyszámú résztvevőknek. A MRT tagjai közül huszan tartottak előadást a kétnapos konferencián, melyből rovarökológiai kérdésekkel 2 előadás foglalkozott, kiemelve a gyeprehabilitációs eredményeket. Az előadásoknak rovarrendekénti megoszlása a következő volt: Orthoptera - 3, Homoptera - 3, Heteroptera - 1, Coleoptera - 4, Lepidoptera - 1, Hymenoptera - 3, Thysanoptera - 1. Az előadók több, a magyar faunára nézve új rovarfajról számoltak be, amelyek eddig előkerültek a Nemzeti Park területéről. A rovarokon kívül több előadás foglalkozott a Nemzeti Park gerinces faunájával, valamint a botanikai kutatásokkal.

Rozner István

***

Crocisa ramosa LEP. ♀

VEGYES HIREK

Prága 1999

1999. március 6-7-én rendezik meg az *Internationale Insektentage-Insektenbörse Prag 1999* tavaszi börzét. A börze helye: Národní dum - ÚKDŽ, Náměstí Míru, No. 9, Praha 2. Megközelíthető a 4, 16, 22, és 34. sz. villamossal a "Náměstí Míru" megállónál. A börze nyitvatartási ideje: III. 6-án 10-17 óra, III. 7-én 8-13 óra. Információ és asztalfoglalás előzetesen: ENTO-TERA, Vladislav Malý & Co., P.O.Box 27, 128 00 Praha 2, Tel.: 420 2 29 10 58, Private: 420 29 36 74.

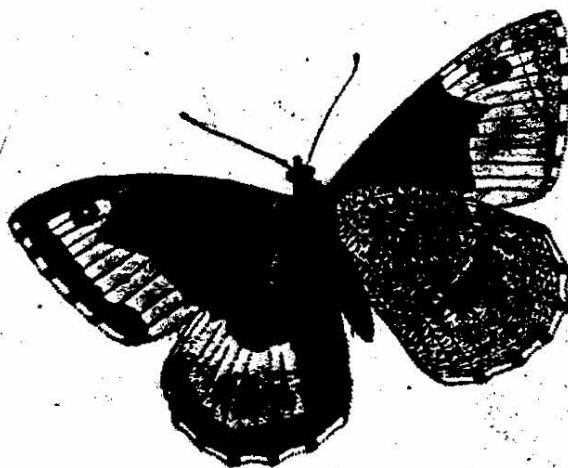
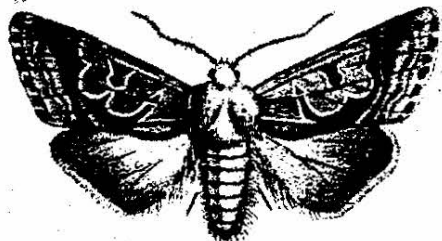
Ugyanitt rendezik meg az őszi rovarbörzét 1999. október 2-3-án a fentihez hasonló nyitvatartással.

Entomodena 1999

Május 15-16-án rendezik meg Olaszországban, Modenában a 11. *Entomodena* rovarbörzét. A börze helye: Polisportiva Corassori Via Newton, 150. Modena. Információ: G.M.S.N., Via Barchetta 240, 41100 Modena, Tel.-Fax. 059 - 331266. Telefon este 21-23 óra között.

Ugyanitt rendezik a 12. *Entomodena* rovarbörzét 1999. szeptember 18-19 között.

Rozner István

Pap. Solars.

A Petrich-gyűjtemény

Petrich Károly tagtársunk kizárólag a Velenicei-tó környékének moly- és nagylepkéit, valamint több mint 1500 genitália-preparátumot tartalmazó gyűjteménye a hozzá tartozó írásos anyaggal együtt (gyűjtő- és fénycsapdanaplók, faj- és lelőhelykartotékok, stb.) közcélú adományként a Komló város Múzeumába került, ahol a természetduományi Gyűjteményben Fazekas Imre tagtársunk gonodskodik annak megőrzéséről, tudományos hozzáférhezőségéről és kiállítási bemutatásáról.

Diószeghy-vallomás

Diószeghy László nemcsak festőművész, hanem jeles lepkész is volt. Ő fedezte fel és írta le az erdélyi zsálya-csinosboglárkát (*Scolitantides bavius hungaricus*). A következőket írja 1913-ban az "Adatok Magyarország lepkéfaunájához" (Rovartani Lapok 20: 190-196) című munkájában, miután beszámol néhány ritkaság gyűjtéséről (pl. *Pieris manni*, *Polygonia L-album*, és *Amphipyra micans*) és leír néhány egyedí változatot.

"Az itt ezúttal leírt és felemlített lepkéket a Magyar Nemzeti Múzeumnak ajándékoztam és ez alkalomból e helyen felelek többeknek hozzám intézett csodálkozó kérdésére, hogy mily okból ajándékozom gyűjtéseim értékeségeit a Nemzeti Múzeumnak?"

Miután a Magyar Nemzeti Múzeum nem magán intézmény, hanem közös mindnyájunké vagy helyesebben mondva a magyar nemzeté, természetesnek találom első sorban [kiemelés Diószeghytől] is azt tőlem telhetőleg gyarapítani, hazánk ritka állatjait az elkallódástól s a külföldre való hurcolástól [kiemelés tőlem] megóvni, nemzeti kultúránkat elősegíteni. Erre nemcsak a nemzeti Génuszért való rajongás, hanem a kötelesség is készítet! Vajha ezen intencziómat megértve mások is követnék ...".

Gondolom, ez még ma sem vesztett aktualitásából.

Bálint Zsolt

Entomológus Murphy-törvények

• 302. törvény

Száz noctua ül a meszelt falon a gyűjtőlámpa alatt. Moccanás nélkül szűrj ki egyet. Az abban a pillanatban leejti magát, vagy elrepül. A többi 99 fűtül rád.

• 303. törvény

Gyűjteményed vegyszeres védelme oly jól működik, hogy az *Anthrenusok* már a lépcsőházban visszafodulnak. Hacsak! Nincs az anyagodban mondjuk egy *Lysandra polonus*? Ez esetben kopogás nélkül bemennek, és a példánynak annyi.

• 305. törvény

Száz kikelő *Nymphalis antiopa* közül csak egyetlenegy angolkóros állat kapaszkodásképtelen, tottyan le és lesz korcs. De ez az egyetlen egy: de ez az egy *ab. hygiaea*!!!

• 307. törvény

Az *Antherea yamamai*t csak a falusi korcsmáros félvak és "lerepült" élete párja találhatja meg az éjjeliedény peremén függeszkedve. Mire megkapod, nem fogod tudni, melyik a *yamamai* és melyik a korcsmárosné.

• 308. törvény

Nyafog a paraszt az esőért? Menj ki gyűjteni. Mire a célterepre érsz, törvényszerű a kiadás zuhó. Ha pedig megelégedted az esőt, eredj haza. Otthon még a spájzban is szép napsütésben gyönyörködhetsz.

Ennyi egyelőre, de kérem a gyűjtő-kutató kollégákat, folytassák

Dietzel Gyula, Hárskút

Rovarász Híradó

A Magyar Rovartani Társaság tájékoztatója, megjelenik negyedévente. Felelős kiadó a Rovartani Társaság elnöke. szerkeszti: Bálint Zsolt, Nagy Barnabás és Rozner István, Szerkesztőség: Bálint Zsolt, Magyar Természettudományi Múzeum, Állattár, 1088, Budapest, Baross utca 13. Telefon: 267-7100, drótposta: balint@zoo.zoo.nhmus.hu